

Albinisme en Kieviten (vervolg 3, slot)

Auke B. Terluin

Dit is (voorlopig?) de laatste aflevering van wat hier eerder in drie delen over het zelfde onderwerp in druk verscheen: 2), 3) en 4).

Het voorafgaande

Voor mij begon het meer dan tien jaar geleden, in april 1982, met de ontdekking (anderen zullen mij daarbij overigens vrijwel zeker voor zijn geweest) van een vooral in de vlucht zeer opvallend, gedeeltelijk albino, kievit-mannetje: Zowat anderhalve handvleugel spierwit. De broedplaats bevond zich in een mooi overzichtelijk stukje polder waarlangs één van mijn favoriete vogelroutes loopt. Daardoor zag ik de vogel geregeld en zo kon de ontwikkeling van broedvogels en albinisme in en rondom de plaatselijke kievitenpopulatie goed worden gevolgd. Ik beschreef 'het geval' eerst, in 1984, in 'Vogels' 1). Jaar in jaar uit was de in de loop der tijd door tijdschrift en krant nogal bekend geworden vogel (zie onder andere Jan van Gelderen's rubriek 'Rondstappen in de Natuur' in het Algemeen Dagblad van 1 april en van 15 april 1987, respectievelijk 'Witte Kievit is weer terug' en 'Witte Kievit betrapt', en ook een anoniem kort berichtje in Het Vrije Volk van 20 maart 1989: 'Albinokievit terug in Zevenhuizen') op steeds het zelfde hooi- en weiland aanwezig. Totdat hij aan het einde van het broedseizoen van 1989 plotseling was verdwenen.

Maar toen al waren er, vanaf 1986, drie andere gedeeltelijk albino Kieviten op de zelfde plaats gesignaleerd, die alle met foto en beschrijving in dit periodiek werden gemeld, dit te zamen met andere afwijkend getekende Kieviten van elders uit het land, waarop ik door lezers attent werd gemaakt. Zo leefde er, waarschijnlijk al vanaf 1985, een schizochroistisch kievitwijfje bij Doorn; in 1989 waren er daar zelfs twee, daarna tot op heden weer één. Ook uit Friesland en Noord-Brabant bereikten mij verscheidene mededelingen over vroeger en recent optreden van albinistische Kieviten, terwijl E.L. van Laar en L. Ketelaars fotomateriaal van 'witte Kieviten' ter beschikking stelden.

De regio

Achteraf bezien is het misschien een beetje jammer dat ik niet steeds in de gelegenheid of in staat was de juiste medewerking ter plaatse te vinden teneinde meer en ander (beeld)materiaal te verzamelen van nog andere gevallen van albinisme bij Kieviten. Want er zijn, ook gedurende de afgelopen tien jaar, zeker meer van dergelijke exemplaren geweest. Achteraf hoort men daar pas van, of het blijft bij - soms sterke - geruchten. In sommige streken blijken plaatselijke vogelaars naar buiten uiterst weinig mededeelzaam. Ik krijg wel eens de indruk dat men liever ziet dat 'hun' vogel onvermeld blijft dan dat 'iemand van buiten' zich ermee belast (beduchtheid voor de bemoeizuchtige 'westerling' of eenvoudig regiochauvinisme?).

Sterke geruchten over de aanwezigheid van albinistische Kieviten kwamen onder meer uit Friesland: 1991, De Veenhoop en van 1989 tot en met 1991, bij Bolsward 5), alsook uit Noord-Brabant: 1991, bij het vliegveld Welschapen 1988 bij Boekel. Bijna steeds bleven gevraagde specificaties uit of bleken opmerkelijk vaag.

De schizochroistische Kievit in het natuurgebied De Duinen van Voorne, waarop ik door Frans Woord uit Goes op 6 mei 1992 opmerkelijk werd gemaakt, blijkt daar 'al jaren' te zitten (op 18 mei 1992 heb ik van deze vogel enkele sfeervolle foto's - van ver weg - gemaakt. Deze Kievit ziet er net zo uit als de 'witte' bij Doorn). Al met

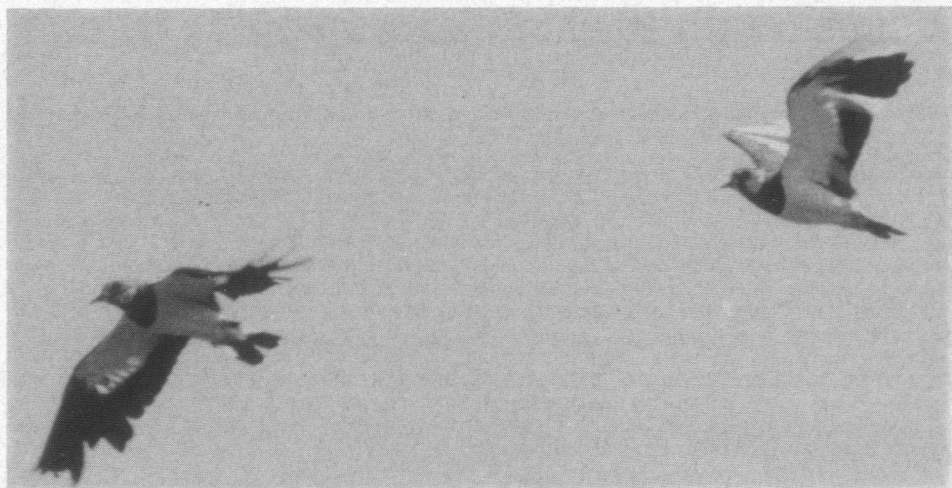
al ben ik nu genoodzaakt mijn aanvankelijke schatting van de kans om - bij toeval - een albinistische Kievit waar te nemen tegenover een normaal gekleurd exemplaar, ruim te verdubbelen tot iets meer dan één op een kwart miljoen. Dit komt neer op gemiddeld(!) twee per jaar, ergens in Nederland.

Stoelend kievitenpaar met schizochroistisch kievitwijfje (onder), Doorn, 22 mei 1991.
Foto: Auke B. Terluin.

De zevende

Bij Zevenhuizen (Z.-H.) werd op 22 oktober 1990 de zevende partieel albinistische Kievit gezien: een exemplaar met één witte slagpen, ongeveer op de zelfde positie als bij de derde. Doordat beide toevallig gelijktijdig werden waargenomen, was het mogelijk ze als verschillende, doch vrijwel identieke, vogels te onderkennen. Nummer 4 in de reeks werd nog enkele malen in juli 1990 waargenomen, de nummers 3 en 5 beide op 17 juli 1991, terwijl nummer 6 op 14 augustus 1991 en op 24 mei 1992 werd gezien. In 1991 en 1992 zijn er hier hoogstwaarschijnlijk geen nieuwe bijgekomen. Wel is de kievitenpopulatie in het polderdeel vanaf 1990 sterk toegenomen, wellicht door (tijdelijke?) overloop uit dichtbijgelegen, re-

Twee Kieviten, waarvan één partieel albino (nummer 5), Zevenhuizen, 17 juli 1991.

Foto: Auke B. Terluin.

cent ongeschikt geworden weiland. Een nabije polder werd onlangs gedeeltelijk beplant om er (recreatie)bos te vestigen, een ander naburig deel wordt de laatste jaren (te) vaak gebruikt voor hippische evenementen. Opgaven over de jaren 1990 tot en met 1992 (W.J. Buesink, weidevogelbescherming Natuur- en Vogelwacht 'Rot-ta', Bleiswijk) laten zien dat er in 1991 maar liefst twintig paren Kieviten broedden, waar er voordien hooguit zes werden geschat. Ook de zes getelde gruttoparen zijn er twee maal zo veel als het aantal dat in 1990 werd geschat. In 1992 broedden er nog altijd zestien paren Kieviten en - weer - zes paren van de Grutto. De Tureluur bleef gelijk, met twee paren, terwijl de Schol-ekster van twee naar vier paren (in 1992) ging. Van de Slobbeend was het broeden onzeker, van de Kuifeend zeker: één nest, negen uitgekomen eieren. Voor het eerst in lange tijd werd er een Gele Kwikstaart (terug)gezien; met voer in de snavel.

Schizochroistische Kievit in Voorne's Duin, 18 mei 1992.
Foto: Auke B. Terluin.

Conclusies

Na tien jaar de ontwikkelingen betreffende Kieviten en albinisme van nabij te hebben gevolgd, en alle bekende gevallen overziend, kan nog het volgende worden gesteld:

... van de vijf verschillende soorten albinisme, komen partieel albinisme en schizochroïsme bij de Kievit het meest voor. Volledig albinisme, (zuiver) leucisme en dilutie (dit is diffuus verminderde pigmentatie, 'verduunning') worden bij de Kievit niet of nauwelijks gezien.

... voor zover bekend zijn alle schizochroïstische Kieviten vrouwtjes, zodat deze vorm, ook bij de Kievit, geslachtsgebonden lijkt te zijn.

... bij schizochroïstische Kieviten zijn de in het normale kleed zwarte en glanzend groene delen dof (beige-)bruin, echter (vrijwel) nooit egaal. De meeste vogels hebben wel ergens vlekken of plekjes waar de veren toch donkerder zijn.

... twee typen (van partieel albinisme): Bij de gedeeltelijk albinistische Kieviten van Zevenhuizen zijn de ongewone witte veren in het kleed in het geheel spierwit.

Daarnaast bestaat er een vorm, die ook meermalen bij bijvoorbeeld de Kauw en de Zwarte Kraai wordt gezien, waarbij veel veren slechts gedeeltelijk wit zijn. Van een rij opeenvolgende vleugelveren kan bijvoorbeeld alleen (een deel van) de buitenvlag wit zijn. Vaak bevinden zich ook op kop en rug veren die gedeeltelijk wit zijn, naast normaal gekleurde. Het totaalbeeld is een willekeurig en rommelig aandoende spikkeling; de witte vlekken worden bij dit type niet begrensd door de veerpatronen. Dit laatste in tegenstelling tot het eerder aangeduide type, waarbij de begrenzing van ongewoon wit samenvalt met de lijnen tussen de veren. Het goedbegrensde type (Zevenhuizen) kunnen wij type A noemen, waardoor het minder begrensde type type B wordt. Een mooi voorbeeld van type B wordt gevormd door de wijfjeskievit die in 1976 bij Vegelinsoord (Fr.) werd gefotografeerd en geringd.

Dank

Aan het slot van de serie artikelen wil ik naast alle reeds eerder in de tekst genoemde personen, bedanken: De landbouwers Bos te Oud-Verlaat (Z.-H.) en Damen te Langbroek (U.) voor hun medewerking en inlichtingen, alsmede voor hun inspanningen de op hun land broedende Kieviten te ontzien, en de redactie van Het Vogeljaar, in

het bijzonder Jaap Taapken, voor het beschikbaar stellen van de bladruimte en voor de zeer prettige samenwerking.

Oproep:

Stopt allen met het rapen van kievitseieren. Nul! Ook de vroege eieren komen alleen de Kievit toe, en de natuur heeft ALTIJD gelijk.

■ Auke B. Terluin, Azaleastraat 20a, 3051 TG Rotterdam, 010 - 4 182 686.

LITTERATUUR:

- 1) Terluin, A.B. (1984): Gedeeltelijk albinisme bij de Kievit. Vogels, nummer 21: 104-105.
- 2) Terluin, A.B. (1989): Albinisme en Kieviten. Het Vogeljaar 37 (2): 81-85.
- 3) Terluin, A.B. (1989): Meer albinisme en Kieviten. Het Vogeljaar 37 (4): 176-177.
- 4) Terluin, A.B. (1991): Albinisme en Kieviten (vervolg 2). Het Vogeljaar 39 (3): 106-108.
- 5) Vries, J.A. de (1991): De Regels van Vanellus (de Kievit nader beschouwd), Eisma, Leeuwarden, bladzijden 45-46.